

Nagy Abonyi Árpád prózaírói ihletése. A *Tükörcelek* novellái ugyanis nem is tűnnek annyira cseszesnek, hagyományos novellaként olvashatók, lassított tempójú szövegek, a közvetlen élmény közvetlen elmondásának benyomását keltik, és kitűnik belőlük, hogy nagyon átgondolt az a világ, amelyben a novellahős vagy novellahősök járnak, kelnek. Ez a világ éppen az ésszerűen megtervezettsége miatt valószerűtlen. E világ mögött, ami tulajdonképpen egy hamisítás, egy látszatvilág, mélyen ott munkál Nagy Abonyi Árpád prózájának alapvető mozgatóereje, a világ megismerésére törekvő igyekezet.

„Már minden történetet elmeséltek egyszer” – írja Nagy Abonyi Árpád egyik novellájában, abban, amelyben írói továbblépésének lehetséges irányai fölött is tépelődik. Ezt a megállapítást a szentenciákkal szembeni kellő fenntartások mellett el is fogadhatjuk: arra azonban, ahogyan Nagy Abonyi Árpád meséli történeteit, érdemes odafigyelni, nyelvi fegyelmezettsége a világgal szembeni kellő kíváncsisággal párosulva szépírói erényekbe ötvöződött, novelláit csak egy módon lehet olvasni – élvezettel. Bőrfotel, szecessziós olvasólámpa, némi szivarfüst, testes vörösbor vagy gyűszűnyi gyomorkeserű, s nem utolsósorban az irodalom iránti tisztelet illik hozzájuk, akárcsak a kortárs vajdasági prózairodalom legjavára odafigyelő Vulkáni Helikon sorozat minden darabjához.

FEKETE J. József

JEGYZETEK

¹ A Vulkáni Helikon sorozat negyedik darabjaként jelent meg a *Huszonnyolc* című, *Couleur total* alcímű prózaantológia, a Képes Ifjúság sem a kiadásában, sem a terjesztésében nem vett részt, akárcsak Tóth Livia könyve is a zEtna Kiadó önálló vállalkozása volt. A prózaantológia méltatásától a szerzők népes tábora és a rendelkezésre álló hely szűkössége miatt itt eltekintünk, akárcsak a Képes Ifjúság önálló kiadványainak ismertetésétől is, amelyek között megtalálhatjuk a fiatal költők *Tetszőleges irány* című antológiáját és a Középkölés XXXVI. Művészeti Vetélkedőjének díjazott írásait fölvonultató kiadványt – esetükben is sok a szerző, kevés a hely.

² Szerbül: Faszt neked!

A JÓFIÚ VAKÁCIÓJA

Hornyik György: *Szülőindák között*. Ifjúsági regény. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2004

Egy teraszvendéglő lugasának árnyékában ábrándos-réveteg érzés keríti hatalmába a regény főhősét, a tizenhárom és fél éves Hodik Zoltánt. Ez a pillanat életében egyfajta lélektani értelmű „libikóka”-elmozdulást is jelent,

még hozzá a gyermekkor pozíciói felől a felnőtté válás irányába. Ettől kezdve élményei nem rögzülnek csupán a tapasztalati megélttség szintjén, hanem tudati átélésükre, megéjtésükre és megértésükre is törekszik.

A kamenicai kertben átélt élmény az eseményyszerűség szintjén magyarázza a mű címként kiemelt központi gondolatát, míg a jelképiség kontextusa az *inda* kötődésekre utaló jelentéseit emeli ki – a közösségi és családi kötelékek átalakulásáról, feloldódásáról, a gyermeki védettség elvesztésének folyamatáról van szó. Egy majdnem észrevétlen félmondat („... az ő emlékezete rögzítette késő öregkoráig”, 83.) utal az elbeszélő emlékező magatartására, arra a momentumra, miszerint a regény jelen ideje és az elbeszélés aktuális ideje között több évtizednyi hiátus húzódik.

Az elbeszélte eseménysort a gimnazista fiú szünidei élményei (pl. a bandázó korszak játékaik és csínytevései, kirándulások, vidéki vendégeskedés, játékos kísérletezés, az úszás és a céllövészet készségének elsajátítása, új barátságok létrejötte, titkos cigizések, az első tánc, az első szerelmi tapasztalatok stb.) alkotják, s a regény kétharmad részét kitevően sorjáznak. Néhány történet (pl. az első igazi szerelem és családás) a soron következő iskolaév idejére esik: az első hosszúnadrág történetével együtt a felnőtté érés utolsó mozzanatait, a történet epilógusát, ugyanakkor a regénykompozíció záró részét képezik. Mindezek a gyermek-, illetve ifjúkor nagyon szokványos eseményeit jelentik, az elvontabb címadó epizódon kívül szinte egy sincs közöttük, ami egyedítené, érdekessé tenné a történetet: sem külső momentum (pl. kiélezett társadalomtörténeti szituáció, politikai konfliktus, válsághangulat stb.), sem a biológiai érés, illetve a felnőtté válás belső folyamatai nem avatják sajtásággossá, elkülönítővé. Ez utóbbi folyamat a kamasz fiú életében zökkenőmentesen, mindenféle lélektani értelmű törés vagy válság nélkül zajlik.

A rendezett családi körülmények között élő mintagyerek szinte senkivel sem kerül komolyabb összeütközésbe. Igaz, zongoraórákra kényszeredetten jár, amiért anya neheztel is rá, de végül a tanárnoje maga mondja le az órákat, s ezzel megoldódnak a dolgok. *Szófogadó* (megfogadja szülei és nagypapa tanácsait is, így úszástanulás közben, vagy a cirkuszi céllövöldében, ahol jól céloz, ólomkatonát nyer, és ezzel megszegyeníti akadékoskodó unokafivérét), *szorgalmas* (szó nélkül, sőt, önszántából segít bognár nagypapjának: pl. egyszer ebéd előtt kiszalad fütyülni, de útközben bedeszkuje egyik készülő szekér alját is, amiért nagypapa neki ajándékozza a biciklijét), *értelmes* (a kamenicai kirándulás alkalmával nem mulatja értelmetlen játékkal az időt mint Kari, hanem átéli és értelmezi a látottakat, sőt, nem nyafog, hogy pisálnia kell, s az értetlenkedőt is elkíséri a toalettre), *tájékozott* (új lakójuk motorkerékpárjáról rögvést megállapítja, hogy ötszázas és nem kétszázötvenes, mint ahogy Kari gondolja) stb. Példás magatartásával sikerül nagypapa kegyeibe férköznie, ami-

ért féltékeny unokatestvére ellenszenvvel viseltetik iránta, de nagypapa neki ad igazat, és rendreutasítja az izgágáskodót. Teri vezérszerepre tör a bandában, a Sasaso Bambodej nevű titkos társaságban, vele végezteti el a piszkos munkát, kicsit berzenkedik önérzete, de a család elköltözésével e probléma is feledésbe merül.

Zoli természetesen színjeles tanuló, és szeret olvasni. A bonyolult nyelvezetű, nehezebben érthető olvasmányok (modern irodalom?) helyett előszere-tettel olvas Mikszáthot, akinek élvezi „meseszövegét, tiszta, kifinomult stílusát, színes nyelvezetét” (86.). Ezek nyilvánvalóan az emlékező elbeszélő későbbi, összegező megállapításai, de a harmadikos gimnazista is véleményt nyilvánít, miszerint Mikszáth „nagyon jó író” (146.). S ez természetesen igaz is, csak az elbeszélőnek a más típusú irodalommal szemben elejtett korábbi (vulgár-)megjegyzései (a jó irodalom egyértelmű?) fényében hat mesterkéltnek, hiteltelennek megjegyzése. Hornyik korábbi, *Morotva* (1996) című regénye (szereplői ugyancsak a Tatay és a Hodik család tagjai) is tartalmaz a modern regénnyel szemben pamfletszerű kitételeket, melyeket abban a regényben is kifogásolhatónak találtam, ebben az ifjú olvasókra apelláló műben pedig teljesen feleslegesnek tartom. Írjon a szerző regényt, tanulmányt, esszét, vita- vagy gúnyiratot a modern regényről, ne szeresse – szíve joga –, sorakoztassa fel érvcit, bizonyítsa be, hogy értéktelen és ártalmas, de ne egy ifjúsági regény meseszövegét terhelje célzásaival.

A *Szölvöndák között* cselekményszálát az időrendbe állítás írói szándéka formálta, tehát külső beavatkozás, s nem egy, az események logikájából következő bonyodalom lendíti előre: nincs tétje, nem feszíti küzdelem, ezért unalmas. Hodik Zoli ugyan titokban cigizik pajtásaival, de mert lebukásuk esélye minimálisnak tűnik, ezeknek az epizódoknak sincs feszültsége, mint ahogy a hulladéktelepi lopáskísérletet és az üvegraktárban véghezvitt csalást is nagyobb baj nélkül megússzák. A gyöngyszigeti táncmulatságon nézeteltérése támad egy idősebb fiúval, aki bokszerral támad rá, ám barátja segítségül hívja Gergőt, a kanászt, aki ostorával ellátja az erőszakoskodó bajját. A mosókonyhában két hétig bűjtatja barátját, de szülei most sem vesznek észre semmit, és Józsi is kibékül az apjával. Pétervárad kirándulásuk alkalmával eltörlik a nagypjától ajándékba kapott szekér kerekét, de Józsi tud új küllőket faragni, és a történet nagyszerű tanulsággal zárul: „Hál’ istennek, ez is jól végződött, gondolta. Milyen nagyszerű, ha az embernek van egy hű haverja. Az mindig segít kimászni a bajból . . .” (134.) Misit deszkán úsztatják át a Kis-Dunán, egy pillanatban rémület keríti hatalmába, alig bírja kivárni, amíg átérnek, de nem történik semmi, legfeljebb Zoli rádöbben, felelősséggel tartozik öccsének, akit nagyon szeret. Ám az író nem él a kifejezés-bemutató eszköztárával, nincsenek érzékletes vagy izgalmas leírásai, nem alkalmazza a

fokozás, túlzás, ismétlés, hasonlítás stb. alakzatait, s egyáltalán nem jellemző beszédmódjára a metaforikusság. Az elbeszélés egyetlen elve a közlés, amiért ez az epizód is sekélyes marad.

A fatelepi lopás ügyét – ugyanis Józsival az éj leple alatt átraknak négy köbméter lát a kerítésen – is megússzák egy cinye-bejnyével: a rendőrség nem fedezi fel a letakargatott farakást, nagypapa pedig megbocsátja, hisz a telep gyanús üzelmeket folytat, másrészt pedig a nincstelen Józsiék számára szereztek be így a tüzelőt. Iskolai csínytevésük (rongyokkal eldugaszolják a kályha-csővet, s a kiáradó füst miatt elmarad a dolgozat orosz nyelvből) is jól végződik: a tanárnő nem jön rá semmire, az iskolaszolga pedig egy fityók pálinkáért hajlandó elhallgatni a történeteket.

Egy alkalommal Józsival berúgnak, mi több, öccsét is leitatják, ezért nagypapa végigver rajta a botjával, ám ő zokszó nélkül állja a büntetést (nem kiabál, nem tiltakozik, nem magyarázkodik), hiszen belátja tévedését. Első szerelmében csalódik, a lány megunja és faképnél hagyja, de Józsi megvigasztalja („ilyenek a nők”), és hamarosan új szimpátiája is akad. Szülei értékelik példás magatartását és jó tanulmányi eredményét: hosszúnadrágot és zsebpénzt kap. Egszóval minden „klappol”: Zoli simán férfitav érik, miközben tanulságos történetek részesc/szerelője.

A mű intellektuális hatása a tanulságlevonás és a példaállítás lehetőségében merül ki, teljesen hiányoznak belőle az enigmatikus elemek (pl. sejtetés, titok, utalások), az izgalmas és az érdekes részletek, a képzeleti-intellektuális játék, az ötletesség és a szellemesség motívumai. Igaz, a gyerekek Sasaso Bambodej néven (az egyetlen nyelvi lelemény a regényben!) titkos társaságot alapítanak, de „működésük” kimerül az elcsent, cigaretták köhögések közt (ez is micsoda közhely!) történő elszívásban, egy lombosátor készítésében és néhány egér megnyúzásban. Az egyes történeteknek nincsenek kapcsolódási pontjaik, nem függnek össze, nem utalnak és nem vonatkoznak semmire. Egy bizonyos ponton kimerül a megkezdett történetezés, majd az író egyszerűen elejti. Teljesen kidolgozatlan és hatástalan a Tatay ház alblérlőinek szerepeltetése. Miért jelenik meg Oszkár a regényben? Mert motorja kapcsán csillogtathatja tudását, és a fiatalember révén a „nőzés” jelenségére figyel fel a fiú? De ennek semmilyen hatása nem lesz példamutató magatartására. Az egérnyúzási jelenet pedig leginkább az író ötletelenségéről, a gyermeki gondolkodásmódtól való idegenségéről tanúskodik. Vagy lélektani értelemben ennyire sivár lett volna a gyermeklét az ötvenes években? Hisz a regény egyik gyermekhősére sem jellemző vagányság, lázadás, szellemesség, gazdag képzelőerő, hogy a humor harsányabb formáiról ne is beszéljünk! Am a mű egészében nem leplezi le, nem támadja, nem ítéli el a lelki sivárság jelenségét, sőt, nagyon jónak és példamutatónak mutatja be az adott társadalmi környezetet.

A regény leghitelesebb hőse talán épp a Zolival szembeállított értetlen Kari, mert legalább infantilizmusa hihető. Viszont nem tartom valószínűnek, hogy bármely gyermek- vagy ifjú olvasó a legkisebb mértékben is azonosulna Hodik Zolival, és hogy szórakoztatónak vagy követendőnek találná történeteit. Hodik Zoli ugyanis az a stréber-jólvasalt típus, akit pl. egy Tom Sawyer „tönkrever”. S nem hinném, hogy a Mark Twain-regény egyetlen olvasója is a strébereknek s nem a rosszcson, de lázadó Tomnak szurkolna.

A regény nehézkes, körülményes, a „lenyomta a kilincset-kinyitotta az ajtót-kiment”-féle részletezéssel, fölösleges magyarázatokkal terhelt nyelvezetnek sincs köze a gyermeki beszédmódhoz. Szembetűnő sajátossága a fölösleges birtokos szerkezetek alkalmazása (pl. „Zoli apja és anyja leszedte . . .” szerepel ott, ahol egyértelmű, hogy „apa és anya”, a regényhős szülei cselcszenek valamit) és a harmadik személyű alany, illetve a szereplő nevének állandó kitétele és ismétlése, holott erre csak akkor van szükség, ha a szövegkörnyezetből nem derül ki egyértelműen, hogy kiről van szó: a 44. oldalon tizennégszer szerepel a Zoli név, miközben egyetlen konkrét említése elegendő lett volna.

A mai vajdasági magyar (gyermek)irodalom egészére vetítve ki a Hornyik-mű reprezentálta törekvéseket, egyetlen szó juthat eszünkbe: *válság*.

BENCE Erika

A ZENTAI HÍRLAPOK SZÁMBAVÉTELE

Pejin Attila: *A zentai hírlapok történeti bibliográfiája (1875–1962)*. Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Zenta, 2004

Az utóbbi néhány évben több olyan kiadvány látott napvilágot, amely vidékünk sajtótörténetét taglalja. A témával foglalkozó összefoglaló művek vagy hasznos résztanulmányok számának növekedése nyilván arról tanúskodik, hogy megnőtt az érdeklődés szellemi örökségünk e fontos része iránt. Hiszen ma már el sem képzelhető érdemlegesebb művelődéstörténeti vagy helyismereti tanulmány korabeli hírlapok és folyóiratok felhasználása nélkül. Az egykori lapok évfolyamai fontos, ugyanakkor gazdag s legtöbbször megbízható forrásai a kutatóknak, tekintettel arra, hogy bő tényanyagot rejtenek magukban egy-egy helység vagy tájegység életéről, annak csaknem minden szegmenméről. Éppen ezért oly jelentős, hogy pontosan el tudjunk igazodni az egykori lapok, folyóiratok között, kezdve attól, hogy hány jelent meg egy-egy adott helységben s milyen jelleggel, egészen addig, hogy hol lehetők fel. Nos, ezért oly fontosak a sajtóbibliográfiák, amelyek egyszerű, áttekinthető módon jó segédletként igazítják el az érdekelteket ebben a témakörben.